

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta textilní – KKV v Prostějově
2.ročník BS/TŘOV

Dějiny oděvní kultury

Semestrální práce

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI UNIVERZITNÍ KNIHOVNA	
Přir. č.	213 0761
Signat.	B15074
Kč	

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146181020

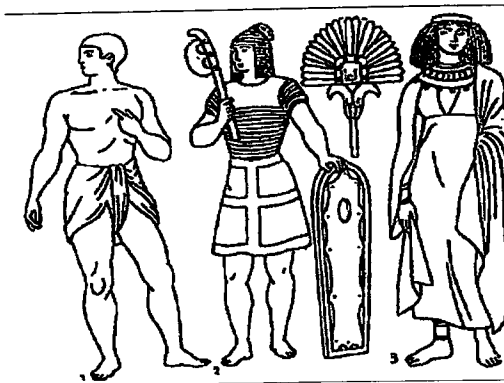
Veronika Navrátilová

Historie obuvi

Ze všech druhů oděvních doplňků nejdůležitější z hlediska potřeby výroby i po estetické stránce je obuv. Chrání nohu, zejména chodidla před zraněním a nepříznivými povětrnostními vlivy, ovlivňuje držení těla, chůze a dotváří styl oděvu.

EGYPT

Většina lidí chodila bosa. Obuv byla výsadou bohatých. Její tvar byl velmi jednoduchý: podešev z papyru, lýka nebo slámy byla připevněna k noze řemínky. Tedy jakési sandály, které jsou nejstarší obuví.

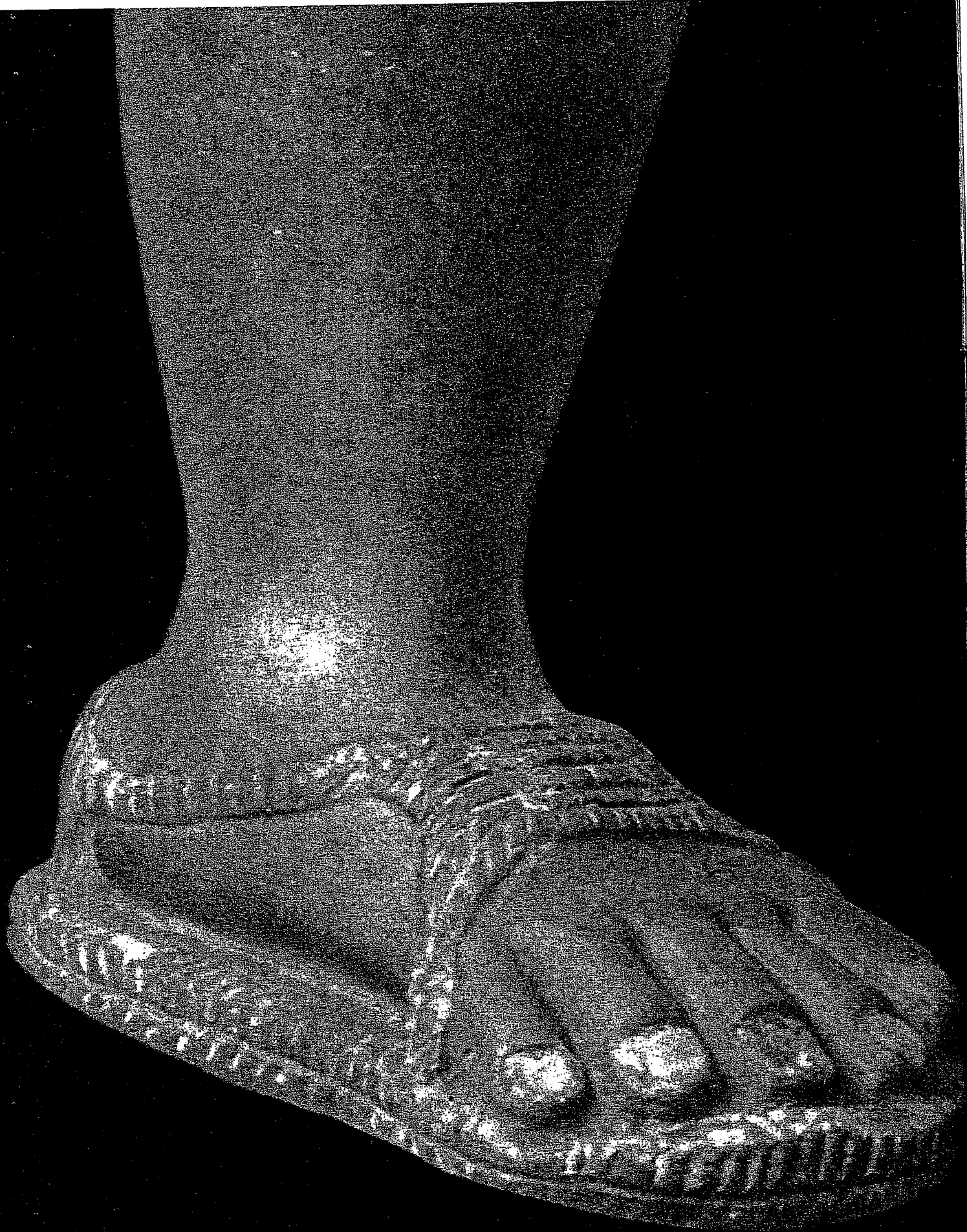
ŘECKO

Kožené sandály (podešev připevněná k noze proplétanými řemínky) vyráběli řemeslníci pro vycházky na ulici. Doma chodili chudí i bohatí většinou bosi, nosit sandály doma se považovalo za rozmazlenost a ve Spartě to bylo prý dokonce zakázáno.

ŘÍM

V Římě i obuv symbolizovala určitou příslušnost ke společenské třídě. Vedle sandálů (stejných jako v Řecku) nosili příslušníci vyšších tříd kožené boty na lýtku upevněné řemínky, které odlišovaly svobodného občana od otroka. I

tady existují určitá pravidla. Vznešení občané je nosili z červené kůže zdobené stříbrnými ozdobami, ostatní z kůže černé, bez ozdob. Římsí vojáci obouvaly sandály, jejichž podrážky byly vyztuženy hřebíky. Herci zavedly boty s vysokou dřevěnou podrážkou – tzv. koturny, které je opticky zvyšovaly a symbolizovaly jako bytosti nadpozemské.

Obuv žen se v podstatě nelišila od tehdejší mužské obuvi. Byla jen jemněji zpracována.

ROMÁNSKÉ OBDOBÍ

Obuv není příliš rozmanitá. Nosí se kožené, doma šité boty ke kotníkům. Muži někdy obouvají vyšší boty sahající do půli lýtek. Už v této době se začíná objevovat obuv s protaženými špičkami. Její rozšíření však spadá až do doby gotické.

GOTIKA

Raná gotika

Středověká obuv byla charakteristickým dobovým doplňkem. Obliba špičatých a úzkých tvarů vedla až k nepřírozenému protažení špiček bot. Dlouhé špičky znesnadňovaly chůzi, proto byly často upevněny ozdobnými řetízky pod kolena. Dobová nařízení omezovala délku špičky, která se stala ukazatelem sociálního postavení ve společnosti. Výstřelky středověké módy vyvolávaly rozhořčenou kritiku. Právní předpisy měly potlačit zbytečný přepych a zároveň směřovaly k udržení stavovských rozdílů. Oděvní zákon ve 14. století vznikl právě proto, „že již nelze podle šatu zjistit stav a hodnost lidí, zda jsou princové, šlechtici, svobodní měšťané nebo řemeslníci, poněvadž se trpí, že se každý obléká podle své záliby“.

Pozdní gotika

Obuv zakončená různě dlouhou špičkou zůstala v oblibě po celé 15. století. U mužů byly nejběžnější punčochovité pletené kalhoty podšité na chodidle podešví. Koncem 15. století se ostré špičky bot zakulatily a vznikly tzv. „kachní zobáky“. Zhotovovaly se nejčastěji ze žluté nebo černé kůže, šlechtici nosili boty ze sametu a hedvábí nebo z jemných barevných kůží.

RENESSANCE

Renesanční obuv v Itálii

Renesance zavrhl nepřírozené špičaté tvary, proto i v obuvi mizí gotické špičky. Boty jsou mírně zakulaceného tvaru, nízké, bez podpatků. V době prostřihávané módy měla obuv prostřizžené otvory.

V 16. století se móda v ostatních zemích Evropy vyvíjela poměrně samostatně a ve zcela odlišných podmínkách než v Itálii.

BAROKO

Zaoblený tvar kožených bot odpovídal celkové módní siluetě právě tak jako jejich ozdoby: stříbrné spony, stuhy. Vyšší rovné podpatky, často i různobarevné, dodávaly postavě eleganci a usnadňovaly namáhavé stání při dlouhých dvorních ceremoniálech.

ROKOKO

Obľiba tance zvala těžkou krinolínu a odhalila střevisčky. Šily se z brokátu, hedvábí, sametu, atlasu. Vysoké podpatky, krajkové ozdoby a pentle z nich vytvořily křehký módní doplněk. Mužskou obuv představovaly nízké střevisce zdobené sponou.

BIEDERMAIER - ROMANTISMUS

Široké sukně sahaly ke kotníkům a odkrývaly tak střežíčky. V oblibě zůstávají ploché střevíce, často hluboce vykrojené. Připevňovaly se ke kotníku stuhou. Vedle atlasových střevíčků pastelových barev se nosily i kožené šněrovací boty na vyšším podpatku s tupou špičkou. Punčochy byly bílé nebo pastelové barvy. Muži obouvaly kožené polobotky nebo vysoké boty. Módní novinkou se staly tzv. perka (hladká kožená bota bez šněrování).

EMPÍR

Muži zasouvaly přiléhající kalhoty do vysokých kožených holínek jezdeckého typu. Později byly holínky vystřídány nízkými střevíci.

Ženskou obuv rovněž ovlivnila antická. Sandály vázané na řemínky, které se objevily na začátku empíru, se později změnily v nízké ploché střevíčky bez podpatku.

DVACÁTÁ A TŘICÁTÁ LÉTA

Střevíce dlouhých a špičatých tvarů s podpatkem.

Dnešní obuvnictví zná nesmírně širokou paletu nejrozličnějších typů obuvi diferencované podobně jako oděv pro různé příležitosti, roční doby a věkové skupiny. V průběhu vývoje obuvi se ustálily některé pojmy jako jsou holínky či kozačky pro vysokou obuv, nebo opánky, střevíce, sandály pro nižší obuv, dále například bačkory, mokašiny, dřeváky, „korkáče“, boty lyžařské atd.

Ve vztahu k oděvu má obuv základní význam. Její barva i tvar mají být v každém konkrétním případě přizpůsobeny celkovému charakteru oděvu. Platí to nejen o dámské obuvi, ale též o obuvi pánské, jejíž sortiment se vedle tradičních hnědých nebo černých vzorů v posledních letech rozšiřuje o širokou paletu nejrozličnějších barevných odstínů.

Pod označením obuv rozumíme všechny druhy obutí, jejichž praformu tvoří podrážka, kryjící celá chodidla a chránící nohu před škodlivými vnějšími vlivy. Z antiky známe šněrovací sandály, které byly běžně používány až do středověku. Dodnes se nosí na Balkáně opánky, které jsou jim velmi podobné. Středověk začal používat určitý druh ponožek z kůže nebo plsti, které sahaly až ke kolenům a přes které se, zvláště při špatném počasí, obouvaly dřevěné sandály. Podpatky se objevují až v 17. století společně s botami ke kotníku, které byly ozdobeny mašlí, stuhami a rozetami. Červené podpatky a červené okraje podrážek byly v té době výsadou dvorních dam a pánů. Vedle toho se v 17. století nosily mohutné holínky s odstávajícími trychtýřovitými lýtkovými částmi, později ozdobené dokonce krajkami. V 18. století přišel do módy u dam střevíc s vysokým podpatkem, v 19. století byl vystřídán vysokou nebo polovysokou botou.

Názvy obuvi:

Bačkora – měkká domácí obuv z plsti nebo vlny

Calceus – římská kožená bota, sahající ke kotníkům, převzatá některými germánskými kmeny

Caligae – boty římských vojáků s podrážkou vyztuženou špičatými hřebíky. Byly připevněny řemínky, které nechávaly špičky prstů volné a nad kotníkem se šněrovaly do podoby síťky

Carbatina – nejběžnější typ antické obuvi. Byl to kus hovězí kůže ve tvaru podrážky, po stranách zdvižený a připevněný ke kotníku šněrovadly, provlečenými dírkami v kůži

Čizmy – tímto názvem se označují a) maďarské holínky

b) ženské pantofle

Dřeváky – bývaly vyřezány z kusu dřeva a různě zdobený, dokonce i vykládány stříbrem. Nosí se dodnes v přímořských krajinách (Holandsku, Finsku, Frísku), protože dřevo odolává písku lépe než kůže

Escarpin – na konci 18. století se objevují tyto boty nejdříve bez podpatků, nosily se k juttau corpsu a kalhotám ke kolenům. Až do 19. století patří k plesovému obleku muže. Někdy se jmenují také Schanallenschuhe, boty s přezkou

Holínky – jsou snad už počátku vojenskou botou a známe je už ze sochařských děl starověku, stejně jako diktátorské holínky doby nedávné

Kachní zobáky – po roce 1450 jsou špičky zobákových bot zase kratší a kulatější, tak vznikly „kachní zobáky“, „volské tlapy“ a „medvědí tlapy“. Tyto ploché, hluboko vystřižené boty s širokými zakulacenými svršky byly zvláště charakteristické pro dobu reformace. Zhotovovaly se nejčastěji ze žluté nebo černé kůže, šlechtic nosil boty z jemné barevné kůže, ze sametu nebo hedvábí

Kapce – obuv z koží kůže

Koturn – obuv se silnými korkovými podešvemi, hojně užívaná v antickém Řecku ve vyšších vrstvách. Od dob Aischylových je nosili herci v řeckých tragédiích, aby vypadali na jevišti vyšší. Byly zhotovovány z barevné kůže a byly bohatě zdobené

Krpce – podešev se zahrnutými okraji, stahována řemínky přes nárt. Tento typ obutí znali staří Germáni, venkovští obyvatelé je nosí až do 16. a 17. století. Od 13. století se staly symbolem lidu, od 15. století bojovým odznakem povstalých sedláků. V Čechách se jim říkalo také opánky nebo postahy. Byly také z lýka, plsti i dřeva.

Láptě – málo trvanlivá obuv z lýka nebo březové kůry, podobná krpcům

Lederseny – vysoké mužské holínky, z nichž se pak vyvinuly široké shrnovačky.

Pantofle – vyvinuly se z koturnů, prošly byzantským prostředím, dostaly se do Itálie, kde se jim říkalo „pantofla“ (= korková obuv), a koncem 15. století se objevují ve Francii jako „pantofle“. Byla to zprvu módní obuv mužů, aby dodali imponanci svému věku. Ve 14. a 15. století, opatřeny silnou dřevěnou podrážkou, se obouvaly ne tehdy módní zobcovitou obuv a říkalo se jim trepky. V 16. století se stává pantofel výlučně ženskou módou. Koncem 18. století je degradován na prostou domácí obuv, již se pak dostává rozmanitých krajových názvů

Přezkové střevíce – obuv 18. století, nyní již s černým podpatkem a podle zámožnosti majitele opatřená stříbrnou nebo zlatou přezkou, dokonce zdobenou i drahokamy. Tyto střevíce, jimž se říkalo escarpins, nosili kavalíři k bílým punčochám a krátkým přiléhavým kalhotám při slavnostních příležitostech a do společnosti. V 80. letech 19. století se objevila v Anglii praktická obuv s nízkým podpatkem a s tupou špičkou. Tato obuv, ať už polobotky nebo šněrovací botky, se vyráběla jenom z černé nebo hnědé kůže, k zvláštním příležitostem dokonce z černé lakované kůže, lehké letní boty z bílého plátna.

Sandál – je nejstarší obuví vůbec. Je to podešev připevněná k noze řemínky. Staří Egypťané jej zhotovovali ze slámy, z lýka nebo z papyru. Klasický tvar je znám z řeckých sochařských děl. Římané nazývali své sandály solea. Nálezy z koptských hrobů ukazují kromě sandálů i druh šněrovací obuvi z kusů kůže, jejíž okraje jsou našitky do řemínků. Sandály se objevují ještě koncem středověku, ale pak nadlouho ztrácejí svůj význam a objevují se zase až koncem 18. století ve Francii za direktoria, když se znovu ujal tzv. antická móda. Dnes se jako sandál označuje jakákoli lehká obuv.

Sculponea – dřeváky římských otroků a chudiny

Slipy – novodobé kožené domácí střevíce

Šibal, Škorně – české názvy pro holínky z měkké kůže

Škarbál (škrpál) – původně název prostých selských kožených střevíců

Šněrovací boty – tímto pojmem jsou v první a druhé třetině 19. století označovány všechny nízké boty

Trippen – byly to v 15. a 16. století jakési přezůvky, které se obouvaly hlavně přes zobákovité boty. Měly dřevěnou podrážku, která byla připevněná k botě koženými řemínky. V Čechách ve 14. století se jim říkalo trepky nebo patnochy

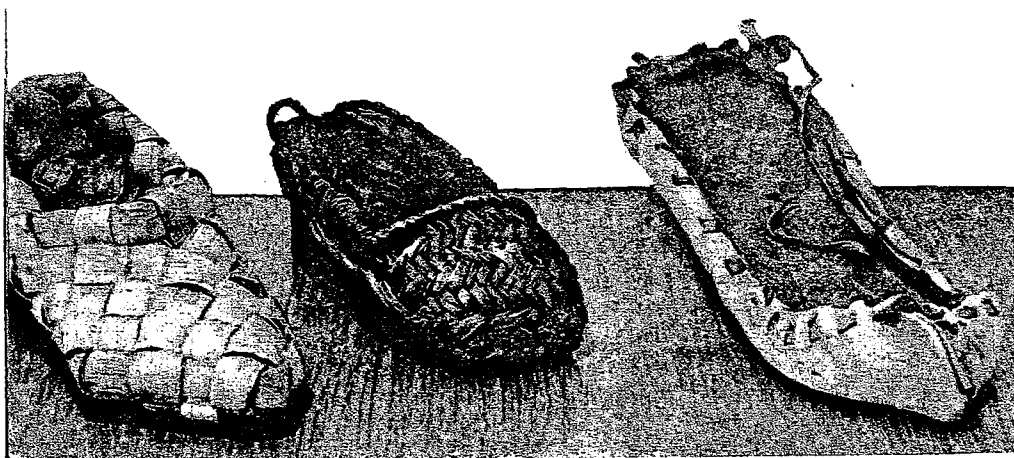
Zobákovité boty – za křížáckých válek ve 12. a 13. století přišly z Orientu do Evropy. Ve Francii dostaly

pojmenování poulaine a prosadily se všude tam, kde vládla burgundská móda. Byly pestré jako tehdejší oblečení.

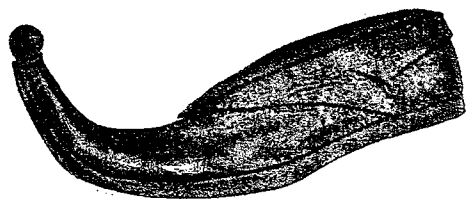
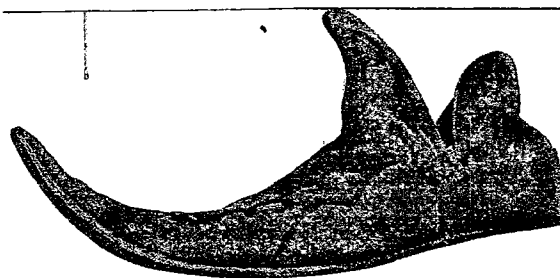
Špičky bot, často dvakrát tak dlouhé než vlastní podrážka, musely být upevněny malými řetízky pod koleno, aby bylo vůbec možné v nich chodit

Ukázky obuvi

Sandály – Zlín, Muzeum obuvi. Základní typy obuvi, vyráběné z materiálů dostupných primitivním národům, mají téměř na celém světě stejný tvar.

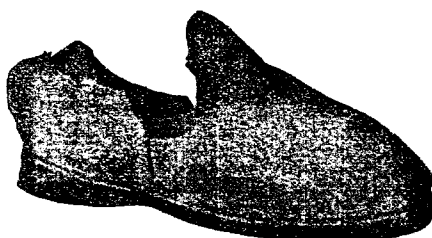
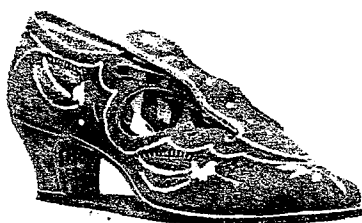

Boty se zobci – Zlín, Muzeum obuvi. Z 15. století, gotické boty končily nahoru zahnutou špičkou, u některých byla špička rovná.

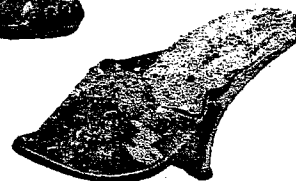
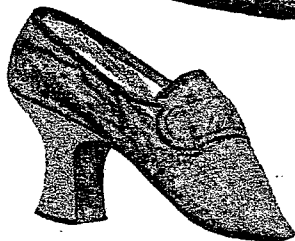

Obuv ze 17. století – Zlín, Muzeum obuvi:

- a) pantofel urozené dámy
- b) anglický střevíc
- c) bota z hrobky barona Grisbeka v Královci
- d) koturn

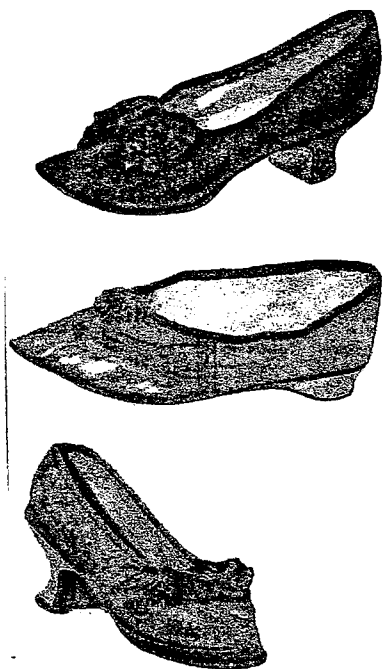
Boty ze 17. a 18. století – Zlín, Muzeum obuvi

Kopie bot spisovatelky Boženy Němcové – Zlín, Muzeum obuvi

Taneční střevíce z 18. století – Zlín, Muzeum obuvi

Tomáš Baťa st. (3.4.1876 - 12.7.1932)

"Obuvník"

Tomáš Baťa st., český průmyslník a zakladatel stejnojmenné obuvnické firmy ve Zlíně (firmy, která má v době svého největšího rozkvětu na 30 000 zaměstnanců po celém světě a vyrobí ročně na 50 miliónů párů bot), otec Tomáše Johna Bati ml., přichází na svět 3. dubna roku 1876 ve Zlíně jako šesté z dvanácti dětí chudého ševce.

O ševcovské řemeslo má Baťa zájem již od dětství - po absolvování základní školy se pak ve svých čtrnácti letech stává ševcovským učedníkem.

Po vyučení Baťa načas odchází na zkušenou do zahraničí, poté nastupuje v otcově ševcovské dílně jako obchodní cestující.

V roce 1894 se začíná Baťova kariéra podnikatelská - společně s bratrem Antonínem a sestrou Annou zakládají ve Zlíně zakládají továrnu na výrobu a opravu obuvi.

Ihned od počátku začíná Baťa zavádět do podniku moderní způsoby výroby - plánuje sériovou výrobu obuvi a zavádí pravidelnou pracovní dobu.

Baťových obuvnická firma ale neprosperuje - dluhy rostou, zdá se, že rodinný podnik bude muset být uzavřen.

V této chvíli ale přijde zlom - Baťův závod začíná vyrábět převratnou novinku: lehkou plátěnou obuv, která se přes počáteční nedůvěru zákazníků stává vzápětí módním hitem - netrvá to dlouho a jméno Baťa se stává pojmem v celé Evropě, na konci prvního desetiletí 20. století pak firma zaměstnává již přes 300 dělníků a vyrábí denně kolem čtyř tisíc párů bot.

Za první světové války, kdy je již jediným vlastníkem továrny, získává Tomáš Baťa výhodnou zakázku pro rakousko-uherskou armádu, pro kterou vyrobí milióny párů bot - tato zakázka pak Baťově továrně pomůže válku překonat bez výraznějších ztrát.

V období mezi dvěma světovými válkami Baťův podnik expanduje - vznikají jeho pobočky po celém světě, výroba se znásobuje. Zejména na začátku dvacátých let, v období hospodářské stagnace, kdy mnohé (nejen obuvnické) firmy končí v úpadku, si Baťa svým padesátiprocentním zlevněním sortimentu v letech 1922-23 získá nová odbytiště pro své výrobky a ovládne světový trh s obuví.

Někdy v této době Baťa začíná budovat nový Zlín: pro své zaměstnance staví obytné domy (dodnes stojí ve Zlíně či třeba v Sezimově Ústí), školy, nemocnice, jesle, kulturní zařízení, vědecké ústavy či filmové ateliéry - zároveň zakládá i hnutí Mladých mužů a žen, v němž mají mladí lidé možnost studovat a pracovat.

V roce 1923 se pak Tomáš Baťa stává starostou Zlína.

Baťův styl vedení firmy v mnohém předbíhá svoji dobu - Baťa je slavný nejen jako obuvník, proslavuje se též tím, jak do výroby aplikuje ty nejnovější a nejmodernější aktivity amerických podnikatelů (dokonce se, aby tyto aktivity

mohl studovat, nechává na rok zaměstnat jako řadový dělník v automobilce Ford) - v Baťových závodech se pracuje podle zásad fordismu a taylorismu.

V roce 1931 Baťa svoje závody proměňuje v akciovou společnost, o rok později pak při havárii letadla u Otrokovic tragicky umírá. Jeho podniky jsou pak v roce 1945 znárodněny.

Tomáš John Baťa (nar. 17.9.1914)

"Syn zakladatele obuvnického koncernu Baťa"

Tomáš John Baťa, kanadský podnikatel českého původu, přichází na svět 17. září roku 1914 ve Zlíně jako syn Tomáše Bati st., zakladatele obuvnického koncernu Baťa.

V mládí se Tomáš John vyučil ve firmě svého otce, poté studuje obchodní akademii v Uherském Hradišti, další vzdělání získává pak ve Švýcarsku a Velké Británii.

Krátce před vypuknutím druhé světové války (v březnu roku 1939) se Baťa vrací z Velké Británie domů - je potřeba přenést firemní sídlo z Československa, kterému hrozí reálné nebezpečí okupace Německem, za oceán, do Kanady.

Těsně před okupací pak Tomáš John Baťa Československo v čele více než dvou set firemních odborníků (přes Belgie a Spojené státy americké) opouští a usidluje se v Torontu, kde zakládá obuvnickou společnost Bata Shoe Company. Nedaleko od Toronta pak zakládá město Batawa, které se má stát kanadským Zlínem.

Po vypuknutí druhé světové války Baťa přichází se stejným krokem jako jeho otec za světové války první - využívá válečné konjunktury a vyrábí obuv pro kanadskou armádu, zároveň se mu daří získat zakázku na výrobu zbraní, střeliva a dalšího vojenského materiálu: firma Baťa během válečných let mocně pomáhá rozvíjet kanadský průmysl a potažmo celé hospodářství.

Po skončení druhé světové války, během níž mimo jiné vstupuje do řad kanadské armády, Tomáš John Baťa zůstává v Kanadě, odkud řídí aktivity koncernu Baťa, jehož zahraniční filie získává po soudních sporech se strýcem (nevlastním bratrem T. Bati st.) J. A. Baťou - pod vedením T. J. Bati pak koncern rozšiřuje svoji výrobu do Asie a Afriky.

Citelným zásahem do rozvoje koncernu je přitom znárodnění československé části Baťova podniku na základě Benešových výnosů v roce 1945 (později je podnik přejmenován na Svit a samotný Zlín po roce 1948 na Gottwaldov) - nicméně postupem času se T. J. Baťovi podaří vybudovat obří nadnárodní obuvnický koncern s více než sto továrnami v devadesáti zemích.

V roce 1979 T. J. Baťa získává za své zásluhy o rozvoj kanadského hospodářství nejvyšší kanadské státní vyznamenání, a to Řád Kanady.

Do Československa pak T. J. Baťa přijíždí teprve po obnovení demokratického zřízení v zemi v roce 1989, v roce 1991 je mu propůjčen Řád T. G. Masaryka II. třídy.

Tomáš Baťa je ženatý, s manželkou Sonjou má syna (Thomas George Baťa, který nyní řídí baťovské obuvnické impérium) a tři dcery.